

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОГРОЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Катеринчук Катерина Володимирівна

д.ю.н., доцент

Стецюра Ілля Романович

студент 3 курсу

навчально-наукового інституту

права та сучасних технологій навчання

Київського національного університету

технологій та дизайну

м. Київ України

Анотація. Здійснюється аналіз видів «погроз» передбачених Кримінальним кодексом України. Досліджено проблемні питання «погроз», що визначенні Кримінальним кодексом України як злочинні та надано пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства про кримінальну відповідальність.

Ключові слова: погроза, кримінальне правопорушення, Кримінальний кодекс України, кримінальна відповідальність.

Після набуття чинності Кримінального кодексу України 2001 році, виявилось, що підхід до розуміння погрози відсутній. У науці кримінального права недостатня увага приділяється погрозі як кримінально-правовій категорії. За це час, повний і усесторонній аналіз цієї категорії проведений не був, за винятком робіт деяких вчених, а саме І. В. Самоценка «Відповідальність за погрозу в кримінальному праві України (поняття, види, спірні проблеми)» та О. Л. Гуртовенко «Психічне насильство у кримінальному праві України».

Слід також зазначити, що великий внесок в різний час, щодо різних аспектів погрози, описували такі українські вчені: П. П. Андрушко,

Р. Ш. Бабанли, М. І. Бажанов, В. І. Борисов, Б. М. Головкін, В. П. Ємельянов, К. В. Катеринчук, М. Й. Коржанський, В. В. Кудрявцев, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, В. І. Осадчий, В. В. Сташис, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, М. І. Хавронюк, Є. В. Фесенко, С. С. Яценко та ін.

Для початку, слід визначити що зазначені в кримінальному кодексі України такі поняття як «погроза» та «загроза». Якщо звернутись до Великого тлумачного словника української мови, можна побачити, що погроза – це обіцянка заподіяти яке-небудь зло, неприємність, а загроза – можливість або неминучість виникнення, настання чогось небезпечного, прикрого для кого або чого-небудь [1, с. 387, 1005]. У житті людині загрожують або можуть загрожувати різні види небезпеки. Однією з них є погроза вбивством, тобто намір завдати фізичну або психологічну шкоду особі. В. К. Грищук указує, що погроза – це спосіб психічного примусу, який виявляється у вираженні реального наміру заподіяти особі або її рідним чи близьким фізичну, майнову чи моральну шкоду, поєднане з вимогою вчинити злочин [2, с. 480].

Відповідно до ст. 3 Загальної декларації прав людини кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність [3]. Згідно з положеннями ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [4] та ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на життя є невід'ємним правом людини, яке охороняється законом [5]. Зазначені положення міжнародних правових стандартів мають універсальний характер і відображені в Конституції України. Зокрема, у ст. 3 Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [6].

Погроза вбивством є найнебезпечнішим видом психічного насильства. За допомогою психічної дії суб'єкт насильства прагне направити волю своєї жертви на виконання або невиконання потрібних йому дій. При цьому можливі і побічні наслідки психічного насильства – виникнення стресового стану, отримання психічної травми або навіть психічне захворювання. Хоча хворобливі відчуття перенесеного страху зберігаються в пам'яті тривалий час, з

цього виходить, що страх обов'язково та у всіх випадках спричиняє собою психічну травму, що і повинно бути юридичним фактом визнання психічного насильства реальним. Разом із тим відсутність психічної травми теж не може служити підставою для невизнання факту психічного насильства.

В ч. 2 ст. 40 Кримінального кодексу України зазначено, що питання про кримінальну відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо ця особа зазнала психічного примусу, вирішується відповідно до положень ст. 39 цього Кодексу. Така регламентація вказаного питання є правильною, оскільки особа не позбавляється можливості усвідомлювати свої дії та керувати ними. Чинний Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за такі діяння в ст. 129 КК України – погроза вбивством, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози [7]. Погроза вбивством незалежно від способу її вираження повинна мати чітко визначений характер. Це означає, що той, хто погрожує, має точно окреслити шкоду, заподіянням якою він має намір здійснити. Так в більшості випадків при словесних погрозах найчастіше вживаються такі слова та словосполучення, як «вб'ю», «заріжу», «зарубаю» тощо, тобто слова, які мають тільки пряме значення.

Варто розмежувати випадки наявності погрози від пропозиції вчинення певного діяння, коли потерпіла особа не вимушена виконувати певні дії. Найактуальніше це питання для тих випадків, коли погроза є способом вимагання у Кримінальному кодексі України (ст. 189, п. 5 примітки до ст. 354), оскільки в таких випадках потерпіла особа не вимушена здійснити певні дії для запобігання злочинним наслідкам щодо своїх законних прав й інтересів.

Отже, на сучасному етапі розвитку України відзначається надзвичайно високий рівень психоемоційної напруги населення – сучасна соціально-економічна й політична ситуація в суспільстві призвела до зміни громадської свідомості й життєвих орієнтирів більшості громадян нашої країни. Економічне розшарування, безробіття, інфляція, інформаційна перенапруга обумовлюють розпад звичних соціальних зв'язків, виникнення особистісних і

міжособистісних конфліктів, що в остаточному підсумку призводить до збільшення числа психічних розладів, які зумовлюють виникнення найнебезпечнішого виду психічного насильства – погрози вбивством. В Кодексі, це кримінальне правопорушення передбачено в ст. 129, однак існує певна система норм, у яких передбачено склади кримінальних правопорушень, ознакою яких є, зокрема, погроза вбивством. Суспільна небезпечність кримінального правопорушення полягає в позбавленні особи здатності нормально працювати і відпочивати, непрямо впливаючи і на громадський порядок. Кримінальне правопорушення характеризується діями, які полягають у залякуванні особи тим, що винний позбавить її життя. Погроза зробити це може набувати будь-якої форми: усної, письмової, за допомогою міміки, жестів, демонстрації тощо.

Загалом, питання про його зміст «погрози» залишається проблемним питання в кримінальному праві, бо має філософський контекст та є оціночною категорією [8, с. 305]. У науці недостатня увага приділяється погрозі як кримінально-правовій категорії. Вчені, що займаються цими питаннями, не дійшли до єдиного висновку, виходячи з цього в науці кримінального права ця категорія має дискусійний характер.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Гришук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина: навч. посібник для студентів юрид. факультетів вищ. навч. закладів. К.: Ін Юре, 2006. 568 с.
3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015. (дата звернення 17.10.2020).
4. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР. № 2148-VIII

від 19.10.1973 р.). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043. (дата звернення 17.10.2020 р.).

5. Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. Дата оновлення: 02.10.2013 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення 17.10.2020 р.).

6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 17.10.2020 р.).

7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 16.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 17.10.2020).

8. Катеричнук К. В. Злочини проти здоров'я особи: проблеми кримінально-правової теорії та практики: монографія. Київ: ФОРМ-Літ, 2018. 408 с.